

שם הקורס בעברית :

סטודיו לשימור

תעוד, שימור ופיתוח המורשת היהודית הבנויה

בית הכנסת הגדול ברח' הר סיני בתל אביב

שם הקורס באנגלית:

CONSERVATION STUDIO

DOCUMENTATION, CONSERVATION AND

REHABILITATION OF JEWISH BUILD HERITAGE

THE CENTRAL SYNAGOGUE IN ALENBY ST. TLV

סמסטר א' תשע"ז

יום א' - 16.00-19.00

יום ד' - 10.00-15.00

8 ש"ס

סוג המסגרת: סדנה

שם המרצה: פרופ. אדריכל אמנון בר אור

דואר אלקטרוני: amnon@baror-arc.com

ימים ושעות קבלה:

יום א' - 16:00 – 19:00

יום ד' - 10:00 – 16:00

ולפי תאום טלפוני מראש

פתח דבר :

- לשימור המורשת הבנויה ושימור נופי תרבות תפקיד מרכזי בבנייתו ראויה של מרחבי המחיה העתידיים.
- ההמשכיות, כערך יסוד תרבותי, נכון שיהיה מרכיב עיקרי בחינוכם ובעיסוקם המקצועי של המתכננים, האדריכלים ואדריכלי הנוף האחראים ישירות לעיצובם של המרחבים הבנויים והפתוחים של חיינו. אין מדובר רק בבחינת השורשים וההתייחסות התיאורטית לעבר, אלא בבחינת ערכי תרבות מוחשיים ובלתי מוחשיים ושילובם במערכות השיקולים הרבות בשדה התכנון.
- הכרת הקיים והבנת "רוח המקום" הם בסיס מחייב לכל הבא לתכנן ולפתח אזורים ואתרים היסטוריים בנויים.
- ההמשכיות והשינוי המתמיד דרים בכפיפה אחת והמתח שביניהם הוא הכוח העיקרי היוצר את איכותם המיוחדת של האתרים ההיסטוריים המטופלים.
- העצמת חשיבותו של השימור גדלה בד בבד עם ההאצה בתהליכי הפיתוח, עם הצורך בהתחדשות עירונית של רקמות בנויות, עם הציפוף המתחייב ועם התכלותם של משאבי הטבע הזמינים והנוף הפתוח.
- העיסוק במורשת הבנויה ונופי תרבות הוא עיסוק בהיסטוריה ובתרבות ועל כן מתקיים בסטודיו דיון מתמשך המבקש לבחון את שילובו של הקיים בתהליכי הפיתוח והשינוי המתמשך.
- תהליך העבודה בסטודיו לשימור מתחיל במחקרים היסטוריים וחקר האתר. עבודה זו מסתכמת בהכנת תיעוד ובחיבור מקורי של "מסמך המשמעות התרבותית" של האתר.
- ככל שההכרות עם האתר הולכת וגדלה, מתגבשת פרוגרמה מותאמת הנותנת מענה לדרישות הקהילה המקומית ולצרכיה בהווה ובעתיד.
- האתר הנבחר לסימסטר זה הוא :

מתחם בית הכנסת הגדול ברחוב אלנבי בתל-אביב-יפו

Conservation of the built heritage and cultural landscape is a key role in building worthy of future living spaces.

Continuity , as fundamental cultural right to be a major component of their education and professional careers of planners, architects and landscape architects responsible directly to the planning of built and open spaces of our lives. This is not merely a theoretical approach to the past, but a cultural value tangible and intangible assets in the design field.

Knowledge and understanding of current "Spirit of Place" .

Strengthening the importance of conservation has grown in tandem with the acceleration of the development process, the need for urban regeneration of existing tissues, with increased density required and impoverish of available natural resources and the open landscape.

Practice the built heritage and cultural landscape is engaging history and culture and therefore there is an ongoing discussion in the studio seeks to examine the integration of existing development processes and continuous change.

Conservation studio work process begins with historical research and study of the site. This work amounts to preparing documentation and an original essay of "document the cultural significance" of the site.

The chosen site this semester:

The Central Synagogue on Allenby Street in Tel Aviv.

תיאור הקורס

הסטודיו לשימור מהווה התנסות בעיסוק האדריכלי בתוך סביבה בנויה בעיר ההיסטורית של תל-אביב על תושביה, סוחריה ואורחיה.

במהלך הסמסטר יודגשו הנושאים הבאים :

1. תהליכי הבניה וההתפתחות של העיר והאזור החל מיסוד העיר עד ימינו עד ימינו.
2. תהליכי הרס בניה ושינויים במהלך המאה ה-20-21
3. מתחם בית הכנסת הגדול- תהליכי תכנון בניה ושינויים.
4. בתי הכנסת ביפו ובתל-אביב
5. מסורות וחיי הדת במרכז תל-אביב, מנהגים, שבת, לימוד וקהילה
6. בנייה מודרנית של בתי כנסת
7. הסבת מבני דת הסטורים לשימושים עכשוויים בעולם.
8. בנייה חדשה במרקמים בנויים עתיקים מקרי בוחן.
9. האם אפשר לבנות בית כנסת מרכזי אחד בתוך קהילות יהודיות רבות ושונות?
10. אדריכלים- ברורלנד אלכסנדר , יהודה מגידוביץ', דב הרשקוביץ, ארפאד גוט, אריה אלחנני

דרישות הקורס

נוכחות, השתתפות, קריאה, כתיבת עבודות, תיעוד ותכנון

-נוכחות חובה

-עבודה בקבוצות

-השתתפות פעילה במטלות הסטודיו ובדיונים

-חובת השתתפות בסדורים

-חובת הכנת הרצאות בפני חברי הסטודיו

-חובת תיעוד מקדים לאתר וסביבתו

- חובת השתתפות בסדנאות בבית ליבלינג (ת"א) בהשתתפות הסטודנטים מאוניברסיטת ברלין.

- חובת השתתפות בסימסטר ב' בסיור בברלין בו תוצגנה העבודות של הסטודנטים מסימסטר א' משותפות לסטודנטים מברלין ות"א.

-הגשות (בהתאם לדרישות ביי"ס)

מרכיבי הציון הסופי

נוכחות – 15%

עמידה בהצלחה בכל מטלות הסטודיו – 60%

השתתפות בכל הסיורים – 10%

השתתפות פעילה במהלך כל הסטודיו- 15%

נושאי הקורס (נתון לשינויים)

תרגיל 1:

- הכרת המבנה .

-השתלמות בנושאים היסטוריים הקשורים לתולדותיה של תל-אביב-יפו, בדגש על חיי הדת, הרוח, והפולחן.

-אדריכלות בתי הכנסת במזרח, במערב ובארץ ישראל

-אנשי הרוח והדת שפעלו בתל-אביב והשפיעו על המורשת התרבותית בעיר ובבית הכנסת הגדול.

- הכרת המקום והכרת קהילות המתפללים לדורותיהם בבית הכנסת הגדול

משך התרגיל – 2 שבועות

יום א' 30/10/16 : הקדמה והסברים על דרישות הסטודיו ומהלכו

יום ד' 02/11/16 : סיור באתר הנבחר (עם גב' שולה וידריך) (שעה 10:00)

יום א' 06/11/16 :הרצאות מבוא מפי הסטודנטים

יום ד' 09/11/16 :הרצאות מבוא מפי הסטודנטים

ההרצאות ילוו במצגות ממוחשבות אשר עותק דיגיטלי מרוכז יימסר למנחה.

תרגיל 2: היכרות עם האתר

הכנת עבודת תיעוד מקדים בהסתמך על עבודת התיעוד והחומרים הקיימים במחקר ובספרות. (קבוצתי)

-מחקר ותיעוד היסטורי

-סקר פיזי

-ניתוח אורבני היסטורי

-ניתוח אדריכלי היסטורי

-ניתוח ערכים וניסוח מסמך "משמעות תרבותית"

משך התרגיל: 2 שבועות

יום א' 13/4/16 - תיעוד ומחקר

יום ד' 16/11/16 – תיעוד ומחקר :

יום א' 20/11/16 – בית ליבלינג

יום ד' 23/11/16 – בית ליבלינג

(הסדנא המשותפת עם הסטודנטים של אוניברסיטת ברלין TU 1/12 – 20/11).

תרגיל 3: הדיאלוג בין העבר להווה והחלומות לעתיד

גיבוש פרוגרמה בהתאם לדרישות ותנאי השטח וערכי השימור

תכנון מתארי באתר חסר ודאות

הצעה ראשונית לפיתוח, שימור והסבה

משך התרגיל 2 שבועות.

יום א' 27/11/16 – פרוגרמה אורבנית.

יום ד' 30/11/16 – פרוגרמה אדריכלות.

יום א' 04/12/16 – עקרונות תכנון ושימור

יום ד' 07/12/16 – עקרונות תכנון ושימור.

תרגיל 4 : הצעה מפורטת לתכנון מתחם בית הכנסת הגדול

התערבות באתר- הצעה להתערבות תכנונית בהתחשב בערכי השימור. (קבוצתי)
במהלך הסטודיו ידרשו הסטודנטים להצעה הצעות תכנון תוך התמודדות עם ערכי האתר כפי שנוסחו על
ידם ובו בזמן מתן מענה לדרישות הפרוגרמה והתקציב.
התוצר הנדרש יהיה תכנון אדריכלי מפורט בקני"מ 1:100

משך התרגיל – 7 שבועות.

יום א' 11/12/16 - הנחיות תכנון	יום ד' 04/01/17 - סיור
יום ד' 14/12/16 - הנחיות תכנון	יום א' 08/01/17 - הנחיות
יום א' 18/12 - הנחיות תכנון	יום ד' 11/01/17 - הנחיות
יום ד' 21/12/16 - הנחיות תכנון	יום א' 15/01/17 - הנחיות
יום א' 25/12/16 – חופשת חנוכה	יום ד' 18/01/17 - הנחיות
יום ד' 28/12/16 – הנחיות תכנון	יום א' 22/01/17 - הנחיות
יום א' 01/01/17 - הנחיות תכנון	יום ד' 25/01/17 – הנחיה אחרונה

תאריך ההגשה הסופית יקבע ע"י הנהלת ביה"ס

בסימסטר ב' ניתנת האפשרות למשתתפי סדנת בית ליבלינג להמשיך פעילות בברלין.

ההגשה תהיה בשני פורמטים מחייבים :

חוברת CD1 A-3 של העבודה הכוללת

העותק הדיגיטלי יימסר לידי המנחה.

העיר היהודית בראי המקורות והממצא

ביבליוגרפיה :

- 1) בן שחר ה', "בתי יפו – תל אביב מספרים", תולדותיה של העיר העברית הראשונה – תל אביב 1990.
- 2) ברגר ת', "דיוניסוס וסנטר" – תל אביב 1998.
- 3) גוטמן נ', "שביל קליפות התפוזים" – תל אביב 1958.
- 4) גוטמן נ', "עיר קטנה ואנשים בה מעט" – תל אביב 1959.

- 5) גילר ש. , וידריך ש', " בית הכנסת המטולטל" .
- 6) גוטמן י', 'מוצאו של בית הכנסת', ז' ספראי (עורך), **בית הכנסת בתקופת המשנה והתלמוד**, ירושלים תשמ"ו, עמ' 43-48.
- 7) דוריאנוב א', "ספר תל אביב" – תל אביב 1936.
- 8) דן י', **חיי העיר בארץ ישראל בשלהי העת העתיקה**, ירושלים 1984, עמ' 17-43.
- 9) הלמן ע', "התגבשותן של חברה אזרחית ותרבות עירונית בתל אביב בשנות העשרים והשלושים" עבודת דוקטורט, האוניברסיטה העברית, ירושלים 2000.
- 10) היטנמייסטר ג', 'בית הכנסת ובית המדרש והזיקה ביניהם' (דיון) בהשתתפות: א' אופנהיימר עמוד 48 – 45, שמואל ספראי עמ' 49, קתדרה, 18 (תשמ"א) עמ' 37-49.
- 11) היטנמייסטר ג', 'ארון הקודש והתפתחותו בבתי הכנסת העתיקים' דברי הקונגרס העולמי למדעי היהדות, ח (תשמ"א), ירושלים תשמ"ב, עמ' 1 – 6.
- 12) וידריך ש', "לתולדות בית הכנסת הגדול ותכנונו" ("אריאל" 190-189, "101 שנים לתל אביב – העיר העברית הראשונה" (ע"מ 89) .
- 13) טוראן א', "תל אביב בשנות העשרים והשלושים: אידיאולוגיות מתחרות בעיצוב דמות המטרופולין הציוני" דברי הקונגרס העולמי העשירי למדעי היהדות, חויבה ב' כרך ראשון, ירושלים 1990 עמ' 391-396.
- 14) ייבין ז', 'דמותה של עיר יהודית', הגליל העליון- לקט מאמרים לזיכרו של יי יפה, תשמ"א, עמ' 109-113.
- 15) כרמיאל ב', "אריחים ממטרים עיר" .
- 16) מאיר-מריל ע', "בית הכנסת הגדול בתל אביב, מתרומתו של אלכסנדר ברוולד להקמתו" קתדרה 57.
- 17) מעוז צ"א, 'מתי נבנו בתי הכנסת הגליליים לראשונה?', ארץ ישראל, כה (תשנ"ו), עמ' 416 – 426.
- 18) ספראי ש', 'העיר היהודית בארץ ישראל התקופת המשנה והתלמוד', **העיר והקהילה**, ירושלים תשכ"ח, עמ' 236 – 227.
- 19) ספראי ש', 'האם הייתה קיימת עזרת נשים בבית הכנסת בתקופה העתיקה?', תרביץ, ל"ב (תשכ"ג), עמ' 329-338.
- 20) עזריהו מ', "תל אביב העיר ה(א)מיתית" – מיתוגרפיה היסטורית מכון בן גוריון- אוניברסיטת בן גוריון בנגב, 2005.
- 21) פרסטר ג', 'בתי כנסת עתיקים בארץ ישראל', קדמוניות, 18 (תשל"ב) עמ' 38 – 42. וגם: הגליל העליון – לקט מאמרים לזכרו של י. יפה, תשמ"א, עמ' 101 – 108.
- 22) שביט י', וביגר ג', "ההיסטוריה של תל אביב. משכונות לעיר 1909 – 1936, תל אביב 2000.
- 23) שחורי א', "חלום שהפך לדרך. תל אביב, לידה וצמיחה: העיר שהולידה מדינה. תל אביב 1990.